

تبیین ماهیت معجزه از دیدگاه علامه طباطبائی

کرسی علمی ترویجی با عنوان: «تبیین ماهیت معجزه از دیدگاه علامه طباطبائی» توسط پژوهشکده مطالعات میان رشته ای قرآن در دانشگاه شهید بهشتی روز چهارشنبه مورخ ۲۳-۱۲-۱۴۰۲ به ریاست دکتر علیرضا طالب پور و با ارائه دکتر فرزانه روحانی مشهدی و نقدهای داوران آقای دکتر محمد سادات منصوری و خانم دکتر مرضیه محمص و نظارت دبیر کرسی خانم دکتر زهرا بشارتی در سالن جلسات پژوهشکده مطالعات میان رشته ای قرآن برگزار شد.

حضور و مشارکت اساتید و پژوهشگران حوزه مطالعات قرآنی و دانشجویان در این کرسی علمی قابل توجه بود. در ابتدای جلسه پس از قرائت آیاتی از قرآن کریم، دکتر علیرضا طالب پور دانشیار دانشگاه شهید بهشتی و موسس آن پژوهشکده ضمن خوشامدگویی به حضار از دکتر فرزانه روحانی عضو هیأت علمی پژوهشکده مطالعات میان رشته ای قرآن خواست به ذکر خلاصه ای از پژوهش خود در ماهیت معجزه از دیدگاه علامه طباطبائی بپردازد و سپس ناقدان این کرسی علمی- ترویجی، آقای دکتر محمد سادات منصوری استاد فلسفه ذهن و خانم دکتر مرضیه محمص هیأت علمی دانشکده الهیات و ادیان نکات و موارد پیشنهادی خود را مطرح کردند.

دکتر زهرا بشارتی ابتدا به بیان مساله این تحقیق مبنی بر تعارض برخی دیدگاهها در فلسفه غرب و کلام اسلامی با دیدگاه علامه طباطبائی به عنوان مفسر برجسته قرآن پرداخت و بر این موضوع تاکید کرد که مساله اصلی در این بحث نشان دادن قابلیت تحلیل عقلی و علمی معجزه است. سپس دیدگاه علامه طباطبائی را بر اساس ۳۵ گزاره مستخرج از تفسیر ایشان، در قالب ۵ مطلب ارائه نمود و نشان داد که سه مساله مبهم در دیدگاه ایشان قابلیت تبیین دارد.

۱. نسبت دو نظام علی ظاهری و باطنی که با وجود نمای متعارض، به صورت یکپارچه عمل می کند، چیست؟

۲. اینکه علت معجزه که ریشه در نفس نبی دارد، همواره غالب و پیروز است، چگونه توضیح داده می شود؟

۳. حقیقت علت واحد مادی همه پدیدهها یا مجرای فیض و نسبت آن با مبدا مجرد و نفسانی امر خارق العاده چیست؟

سپس با ارائه دلایل قرآنی مبتنی بر برداشت های علامه طباطبائی در پاسخ به این ابهامات کوشش نمود و در نهایت چنین نتیجه گرفت:

1 - نسبت دو نظام علی ظاهری و باطنی

نظر حسّی و دنیایی چهره خلقی یا مادی اشیاء و روابط علی ظاهری را نمایان ساخته و نظر قلبی و روحی چهره باطنی و ملکوتی اشیاء و سیستم علی حقیقی را آشکار می‌سازد.

علت معجزه در سطح باطن قوای ملکوتی و روحی پیامبر است و در سطح ظاهر باید به دنبال مطالعه و توجیه چگونگی اثر ملکوتی روح از طریق نفس در اشیاء و مقدرات بود. مانند نظریه امواج در روان‌شناسی که علامه آن را بعید نمی‌شمرد.

2 - مبدأ مجرد و نفسانی معجزه و چرایی دوام غلبه آن

علت معجزه، در نفس نبی بر خلاف علت سحر در نفس ساحر همواره غالب است، زیرا نبی و ساحر در مرتبه بهره‌مندی از ملکوت تفاوت دارند. در واقع روح نبی علت خاص معجزه در سطح باطن و نفس نبی واسطه انتقال اثر آن به سطح ظاهر است.

3 - توجیه علت واحد مادی برای همه پدیده‌ها

نفس مادی انسانی که عالی‌ترین برخورداری از روح را دارد، به عنوان علت مادی واحد برای تمام معلول‌ها قابل فرض است که علم و قدرت او مافوق همه اسباب و علل است.

در ادامه جلسه، دکتر علیرضا طالب پور، دانشیار دانشکده کامپیوتر دانشگاه شهیدبهشتی و رئیس این کرسی علمی-ترویجی از ناقدان خواست تا نظرات خویش را در مورد این تحقیق علمی بیان کنند.

دکتر محمد سادات منصوری ضمن مطلوب ارزیابی کردن پژوهش مذکور، بر ضرورت تامل بیشتر در زمینه فلسفی اندیشه علامه طباطبایی برای فهم بهتر دیدگاه ایشان سوالاتی درباره اصل سنخیت پرسیدند و پس از استماع پاسخ به توضیح در این باره پرداختند. همچنین تاکید کردند که لازم است هدف علامه از طرح این بحث بیشتر شرح داده شود و ضمن پرسش و پاسخ درباره استدلالهای قرآنی دکتر روحانی به این جمع بندی رسیدند که لازم است مبانی قرآنی محقق به تفصیل بیشتر در طرحنامه گنجانده شود.

ناقد دوم این کرسی علمی، دکتر مرضیه محمص، ابتدا محسنات این کار را در تلاش موفق برای استنباط گزاره‌ها از تفسیر المیزان و سامان دهی مناسب پژوهش دانست و سپس به ذکر انتقادات و پیشنهادات خود پرداخت. ویابهام در نوآوری دیدگاه علامه درباره ماهیت معجزه را یک ضعف قلمداد نمود و لازم دانست، متن بسط بیشتری داشته باشد تا یافته‌های این پژوهش به صورتی رساتر انعکاس یابد.

در پایان، رئیس این کرسی علمی-ترویجی دکتر علیرضا طالب پور پس از مشورت با اعضای جلسه، با نظرداشت رأی داوران، جمع بندی جلسه را مثبت ارزیابی کرد و با اعمال اصلاحات مختصر در طرحنامه، این کرسی علمی-ترویجی را مورد قبول اعلام کرد.